

«Айгөлек» бөбекжайы КМҚК

АТА-АНАЛАРҒА КЕҢЕС

Егіндібұлақ ауылы, 2023

«Адамның әуелден тоқымашы немесе хатшы болып тұмайтыны сияқты, қарапайымдылық пен жаман қылық та адамға әуел бастан жаратылысынан дарымайды.»

- Әбу Насыр әл-Фараби -

Ең басты назар аударатын жайттардың бірі – ата-ана-ның балаға деген шексіз махаббаты. Сөзсіз, иә, баланы сүю керек, бірақ мәселе онда емес, ең маңыздысы сол сезімді басқара білу. Үнемі еркелете берсе, балаға ол кері әсерін тигізеді. Кейбір ата-ана баланың ыңкыл–сынқылын әлдебір табиғи нәрсе ретінде қабылдайды. Кей кезде тіпті баланың жағымсыз әрекеттерінің өзі де оларды қуантып жатады. Үнемі назардың ортасында болып үйренген бала нағыз дөрекі мінезді бола бастайды. Баланың тыңдамауы – үлкен-нің баланың алдында еш абыройы жоқтығының белгісі. Бала тәрбиесі баршамызға ортақ іс. Бала тәрбиелеу кезінде осы кітапшамыз пайда беретіне сенімдеміз!

«Айгөлек» бөбекжайы әкімшілігі

ОТБАСЫ ЖАҒДАЙЫНДА БАЛАНЫҢ ТАМАҚТАНУЫН ДҰРЫС ҰЙЫМДАСТЫРУ (кеңес)

Тамақтану әдеттері мен тамаққа деген көзқарас бала кезінен қалыптасады. Балалардың дұрыс тамақтануы – денсаулық пен үйлесімді дамудың кепілі. Балалардың тамақтануы нәрестенің қажеттіліктерін қанағаттандыруы және оның жасына сай болуы маңызды.

Балалардың дұрыс тамақтануының негізгі принциптері.

Өсу мен даму үшін дұрыс тамақтану мәзірін құрастырған кезде баланың ағзасына көбірек калория мен қоректік заттар қажет екенін ескеру қажет. Балалардың рационында витаминдер мен минералдардың барлық топтары болуы керек. Балалардағы зат алмасу жылдамдығы ересектерге қарағанда 2 есе жоғары болғандықтан, тәуліктік калория мөлшері де жоғары деңгейде сақталуы керек.

Бала үшін дұрыс тамақтану нені білдіреді? Балаларға күн сайын ақуыздар, майлар, көмірсулар, талшықтар, кальций, темір қажет. Дұрыс тамақтану баланың ақыл-ой және физикалық қабілеттеріне, бұлшық еттерінің өсуіне, белсенділігіне әсер етеді.

Балалардың дұрыс тамақтануы міндетті түрде ақуызды тағамдарды қамтиды. Баланың мәзірінде жұмыртқа, сүзбе, сүт, ет, балық, ірімшік болуы керек. Ақуыз бұлшықеттердің қалыптасуына, дене жасушалары мен тіндерінің жанаруына жауап береді. Егер вегетариандық ересек адамға тіпті пайдалы болса, онда балалық шақта жануарлардан алынатын өнімдерден бас тартуға қатаң тыйым салынады.

Майлар міндетті түрде өсу үшін дұрыс тамақтану мәзіріне кіреді. Маңызды май қышқылдарының ең жақсы көздері майлы балықтарда, өсімдік майларында, сары майда, кілегейде кездеседі.

Балалардың дұрыс тамақтануының ажырамас құрамдас бөлігі көмірсулар болып табылады. Дәнді дақылдарда, тұтас дәнді нандарда, жемістерде, көкөністерде кездесетін күрделі көмірсуларға баса назар аудару керек. Диетадағы қарапайым көмірсулардың артық болуы семіздікке, тез шаршағыштыққа, иммунитеттің төмендеуіне, енжарлыққа әкеледі. Егер балалық шақта артық салмақ мәселесі туындаса, салмақ жоғалту үшін балаларға арналған диетаны ұстану қажет. Ол кез келген тәттілерді, қантты, кондитер өнімдерін, ақ нанды, жылтыратылған күрішті тұтынуды болдырмайды.

Кальций ет, жұмыртқа, бұршақ дақылдары, балық, сүт өнімдері, тұқымдар, бадам, соя өнімдерінде, сондай-ақ брокколи қырыққабатында кездеседі. Кальций тіс эмальын нығайтады, жүрек соғу жиілігін қалыпқа келтіреді, сүйектердің өсуіне жауап береді және қанның ұюына әсер етеді.

Талшық ас қорыту процесін реттейді. Ол шикі көкөністерде, жармаларда, кебекте, жемістерде көп мөлшерде кездеседі.

Темір баланың қан түзілуіне және ақыл-ой қабілеттеріне жауап береді. Сіз оны кептірілген жемістерден, жаңғақтардан, тұқымдардан, жаңғақтардан, қызылшадан, бұршақ дақылдарынан, шпинаттан, жасыл көкөністерден ала аласыз. Темірдің негізгі көздері – ет және теңіз өнімдері.

Балалардың дұрыс тамақтануында диетаның тәуліктік калория мөлшері екінші роль атқарады. Ең алдымен, мәзірдің тепе-теңдігіне және өнімдердің сапасына назар аудару керек. Тағам құнарлы, пайдалы және балғын болуы керек.

Егер сіздің балаңыз күнделікті рационында болса, баланың денесінің толыққанды "құрылысы" болады:

- 500 мл сүт немесе ашытылған сүт өнімдері табиғи түрде немесе шай, жарма кофесімен бірге;

-40 г сүзбе, бір жұмыртқа;

-60-70- г ет (және аптасына кемінде екі рет сонша балық - балалар ағзасы онсыз жасай алмайды, әсіресе ми);

-20 г сары май, 7-10 г өсімдік майы (соңғысы табиғи түрде жақсы, өйткені оның құрамында орталық жүйке жүйесінің, асқазан-ішек жолдарының, гормоналды жүйенің қалыптасуына көмектесетін заттар бар);

-150-200 г көкөністер (сәбіз, қызылша, қырыққабат және т.б.); жемістер - нәресте туылған жерде жақсы өсетіндер;

-40 г қант, жарма тағамдары, жақсырақ ассорти (қарақұмық, сұлы жармасы, күріш және т.б.);

-нан - негізінен қара.

ОТБАСЫЛЫҚ ТӘРБИЕНІҢ БАЛАНЫҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ

Дұрыс тәрбиелеу – бала денсаулығын қалып-тастыруда маңызды құраушылардың бірі. Баланың физикалық денсаулығымен қоса, дұрыс тамақтануы және санитарно – гигиеналық дағдыларды ұстануы, отбасындағы психологиялық қарым – қатынас та өте маңызды: ата –аналар мен балалар бір – біріне ықпал ететіндігін де ескерген жөн. Отбасы баланың жеке басының қалыптасуына және психикалық дамуына шешуші әсер етеді. Анасы мен әкесімен, бауырларымен қарым-қатынас жасай отырып, нәресте дүниеге деген көзқарасын бойына сіңіреді, өз отбасында қалай ойласа, солай ойлайды, сөйлейді. Ересек адам ретінде ол саналы түрде өз отбасының кейбір ерекшеліктерін қабылдамауы мүмкін, бірақ бейсаналық түрде ол әлі күнге дейін отбасында қалыптасқан мінез-құлық, сөйлеу мәнерін, мінез-құлық қасиеттерін бойына сіңіреді. Мұның бәрі, өмір салты, қасиеттердің, іс-әрекеттер мен дағдылардың бірегей үйлесімі, олар бірге баланың өмірлік мақсаттарына жету жолын анықтайды.

Мектепке дейінгі балалық шақ – бұл қарқынды психикалық даму кезеңі, психикалық неоплазмалардың пайда болуы, баланың жеке басының маңызды қасиеттерінің қалыптасуы. Бұл адамның кейінгі өмірінде қажет болатын қасиеттердің алғашқы қалыптасу

кезеңі. Мектепке дейінгі жаста баланың мінез-құлқының жалпы сипатын, оның қоршаған ортаға қатынасын анықтайтын балалар психикасының ерекшеліктері ғана қалыптасып қоймайды, сонымен бірге болашаққа "резерв" болып табылады, мысалы, өзін-өзі бағалау және т.б. Осы жас кезеңінде бала барлық балаларға ортақ жеке қасиеттерге, сондай-ақ өзінің жеке қызығушылықтары, ұмтылыстары, қабілеттері бар қайталанбас тұлға болуға мүмкіндік беретін психикасы мен мінез-құлқының жеке ерекшеліктеріне ие болады.

Отбасылық тәрбие стиліне әсер ететін бірқатар факторлар бар: ата-аналардың тұлғалық ерекшеліктері және олардың мінез-құлық формалары;

ата-аналардың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігі және олардың білім деңгейі;

отбасындағы эмоционалды-адамгершілік ахуал;

тәрбиелік ықпал ету құралдарының ауқымы (жазадан сыйақыға дейін);

баланың отбасы өміріне қатысу дәрежесі;

баланың өзекті қажеттіліктерін және олардың қанағаттану дәрежесін ескеру.

Отбасылық тәрбиенің маңызды сипаттамасы оның стилі болып табылады.

Отбасылық тәрбие стилі – бұл ата-аналардың белгілі бір баламен байланысы жоқ, жалпы ересектердің балаларға деген қарым-қатынасын сипаттайтын көзқарастары мен сәйкес мінез-құлықтары.

БАЛАМЕН СЕРУЕНГЕ ШЫҒАР БОЛСАҢЫЗ

Серуенге өзіңізбен бірге минералды су, ішуге жарамды сусын немесе қайнатылып салқындатылған (мұздай емес) суды, аз мөлшерде жұтып ішуге арналған ыдыста алып шығыңыз.

Ыстық күнде балаға тек табиғи матадан тігілген киімдер кигізіңіз. Ауаны нашар өткізетін синтетикалық киімнен бас тартқан жөн. Жақсы қорғаныш ретінде мақтадан, кендір матадан тігілген киімдер киген дұрыс. Сонымен қатар, жаз кезінде ақшыл біртүсті матаға қарағанда түрлі-түсті (қызыл, жасыл, сары, көк, тоқсары, т.б.) маталарды таңдаған жөн. Ақшыл түсті киім (әсіресе ақ түсті) күннің көзін көп мөлшерде өткізеді.

Күн – жылу, көтеріңкі көңіл-күй, денсаулықтың кепілі екені рас. Дегенмен, күн көзінің артық түсуі күнге күй, жүрек-қан тамырларының қызметінің бұзылуы, тыныс алу-дың нашарлауы, әлсіздік сезіну, ашушаңдық сезімі, күн өту салдарынан бас айналу сияқты кері әсерін тигізуі мүмкін.

КҮН КӨЗІНЕН САҚТАНУ ҮШІН БАЛАНЫҢ БАСЫНА
БАС КИІМ: ҚАЛПАҚ, КҮНҚАҒАРЛАР КИГІЗУ ҚАЖЕТ
ЕКЕНІН

ЕСТЕН ШЫҒАРМАҢЫЗ!

«ДЕНСАУЛЫҚ ЗОР БАЙЛЫҚ»

(сауықтыру-шынықтыру шаралары)

Балаларға арналған майтабанның алдын алу шаралары.

Табанның дамуы жылдам жүреді. Баланың жынысы мен жас ерекшелігіне байланысты табанның дұрыс сәйкестігін тексеруге болады. Баланың сәл ауырлықтың әсерінен және жүргеннен кейін ауырсынуларына, айтқан шағымындарына үлкендер назар аударып, сақтанғаны жөн. Майтабан бол-мауы үшін берілген жаттығуларды, отырып та, тұрып та орындауға болады:

1. **Табанды сылау.** Орындықта отырып, аяқты соза-мыз, оң аяқтың табанын сол аяқтың үштен бір бөлігіне қойып, белсенді уқалаймыз. Кезекпен аяқты ауысты-рып, уқалаймыз.
2. **«Балерина».** Орындықта отырып, аяқтың сау-сақтарымен еденге тірелу. Кіші адым жасап, балерина сияқты билеу. Тізені ішке бүкпеу.
3. **Аяқтың ұшы мен өкшені кезекпен көтеру.**
4. **Аяқтың ұшы мен өкшені жаю.**
5. **Жағажайда.** Балалар жағажайда аяқтарының сау-сақтарымен құмды ұстағандай көрсетеді.
6. **Дөңгелекті сал.** Балалар дөңгелек қозғалысты бір жақтан екінші жаққа аяқтың үлкен саусағымен орын-дайды.
7. **Құтан.** Тұрып аяқтың ұшымен жүру, арқаны түзу ұстау.
8. **Тышқандар:** Мысық естімесін деп тышқан аяқ ұшымен жүреді.
9. **Піл:** Тұрып, өкшемен жүру. Аяқтың ұшы ішке бұрулы. Денені түзу ұстаған жөн, демді іште ұстамай, дем алу.
10. **Мысық:**

- Мысық ұрланып кіреді. Аяқ ұшымен жүру.
- Мысық жүгіреді. Аяқ ұшымен жүгіру.
- Мысық секіріп, көбелекті ұстайды. Жәй секіру, түгел табанмен жерге түсу.

11. **Қонжық.** Тұрып, табанның сыртымен жүру, сосын ішімен. Қолымыз белімізде.
12. **Мәз аяқтар.** Отырып орындау. Аяқты екінші аяқтың табанына қою, ұшына қою, орындықтың астына алу. Екінші аяқпен де солай жасау, 4 рет қайталау.
13. **Серіппелер.** Аяғымызды серіппеге қойдық деп елестетеміз. Бұл серіппелер еденнен секіріп, аяғы-мыздың ұшын лақтырғаны сонша, табанымыз еден-нен алшақтап, жоғарыға көтеріледі, ал өкше еденде қалады. Тағы да табанымызды еденге итеріп, ұстап тұрамыз.

Қаттырақ! Күштірек! Қалай ауыр! Аяғымыз қысыңқы. Серіппені басуды доғарамыз. Аяғымызды босаңсытамыз. (Педагог қозғалыстарды көрсетеді)

Не деген қызықты серіппе. Аяқ киіміме ілікті? Осы кезде балалар аяқтарының ұштарын көтереді, ал өкшелері еденде қалады.

«МЕН ӨЗІМ!» (3 жастағы балалардағы дағдарыстың ерекшеліктері және дағдарыстық жағдайларды шешу жолдары туралы)

3 жастағы дағдарыс бұл – өз балаңыздың теріс тұқым қуалаушылығы немесе туа бітті «зияндылығының» көрінісі емес, ол өзін сынаудың, күш-жігері мен жеке мәнін бекітудің табиғи қажеттігі. Бұл өз балаңыздың тұлға болып қалыптасуының өмірлік кезеңі.

Отбасының барлық мүшелерінің тәрбиелеудің бір тактикасын қабылдағаны өте маңызды. Бала неліктен анам болған кезде «болмайды», ал әжем болғанда «болады» деп ойламауы керек. Бала өзінің мінез-құлқымен ата-аналарын тексергендей болады: мүмкін болатын шығар? Балаға бір рет қана рұқсат берсеңіз, кейіннен қиын болуы мүмкін.

Отбасының барлық ересек мүшелерінің беделін қолдаңыз. Егерде, мүмкін әкесі дұрыс жасамаған болса, оған баланың көзінше ұрысуға болмайды. Одан да кейін, шетке шығарып алып, қандай қателік жібергенін талқылаған дұрыс. Әйтпесе бала ата-ананың әрқайсысының әлсіз жерлерін біліп алып, кейіннен оның пікірімен санасуды қояды.

Қатаң күн тәртібін бекітіңіз. Бұл ата-ананың әдеттен баладан орындауын талап ететін киіну, ойыншықтарын жинау, тісін тазалау сияқты істерімен күресті жоюға алып келеді. Баладан одан талап етілгенді өз еркімен істей қояды деп күтуге болмайды. Бұл жаста қайталау қажет, оның бекітілген күн тәртібін өзінің бастамасымен үйренгенге дейін, балаға барлығын төзімділікпен және табандылықпен барлығын қайта-қайта көрсету керек.

Баланың нашар мінез-құлқына асыра назар аудармаңыз және оны жасытпаңыз. Бірақ шектен шығуға – барлығына рұқсат беруге де болмайды.

Абсолютты тиымдар салу мен оны қатаң сақтауда дәйекті болыңыз, ол

кезде пікірталасқа орын қалмауы керек (плитаны, үтікті, теледидарды қоспау, сіріңке, от тұтатқышыты ұстамау, ауладан тыс шықпау және т.с.с.)

Ата-ананың салған тиымдары тек сөзбен ғана емес, белгілі бір үй жағдайын жасау арқылы да енгізілуі керек екендігін ұмытпаңыздар. Ешқандай қатты сөздер, түсініктер, қолдарын қағып жіберулер өсіп келе жатқан зерттеушінің құмарлығына әсер ете алмайды. Бала әдемі мүсіншеге созылған қолдарын қағып жіберген ата-ананы түсінбей, оған ренжиді. Одан да сынғыш және қауіпті заттарды баланың қолы жетпейтін жерге жинап тастаған дұрыс. Абсолютты тиымдар салудың арқасында бала санасында өз мүмкіндіктерінің шекарасы пайда болады. Бала ата-анасының өз өмірін реттегенін біледі, сондықтан да өзінің белсенділігін табиғи қуатпен және ішкі тиымдарының жоқтығымен көрсете беруі мүмкін.

Өзіңіздің жағымсыз эмоцияларыңызға ұстамды болыңыз, өзіңізді-өзіңіз қадағалаңыз. Баланың көптеген сөздер мен қылықтарды сіздің артыңыздан қайталайтындығын ұмытпаңыз, егерде анасы аса эмоционалды болса, онда қызы да солай болуы мүмкін. Бала еркелеген кезде оны намысқа шақыруға, әсіресе оған айқайлауға болмайды. Одан да баланың көңілін аулаңыз, ал ол тынышталған кезде оның қандай нашар қылық жасағанын түсіндіріңіз. Кез келген жағдайда сабырлы болыңыз, тіпті бұл мүмкін емес болғанның өзінде де, ұстамдылық танытыңыз.

Балаға отбасының толыққанды мүшесі ретінде қараңыз: одан ақыл сұраңыз, оның пікіріне құлақ асыңыз. Егерде үш жастағылардың дағдарысына көңіл аудармай, балаңызға көмектеспесеңіз, онда дағдарыс ұзаққа созылып, бала тілазарға айналуы мүмкін.

Балаға бір нәрсе істегенде тәуелсіз болуға мүмкіндік беріңіз, оған үш жасқа келгенге дейінгіден де көп құқықтар беріңіз. Бүлдіршін ата-анасының сенімін сезінсін.

Баламен қарым-қатынасты ойын түріне айналдырыңыз. Қолдарын жуғысы келмесе, оған қуыршақты (немесе аюды) үлгі етіңіз, ойыншықтың қолын жуыңыз. Ал балаға қуыршақты (аюды) ұстап тұруға немесе қуыршаққа қалай қолды дұрыс жууды көрсетуін сұраңыз. Бала тамақ жегісі келмесе, тағы да ойыншықты отырғызып, қуыршаққа (аюға) баланың тамақ беруін өтініңіз. «Ыстық емес пе екен деп, қара» деген сөздер арқылы баланың тағамды татып көруін сұраңыз, содан кейін ол қызығып, өзі де жей бастайды.

Үш жастағылардың дағдарысы кезінде ата-аналардың ұраны «Шыдамдылық, шыдамдылық және тағы да шыдамдылық!» болуы керек. Тап осы кезеңде ата-аналарға (әсіресе, негізінен балалық бүліктің барлық күші оған қарсы бағытталатын, балаға ең жақын болатын аналарға) ұстамдылық және өзін сыйлата білуді білуі сияқты қасиеттер әсіресе қажет

БАЛАЛАРҒА ҚАНДАЙ ОЙЫНШЫҚТАР САТЫП ӘПЕРУГЕ БОЛАДЫ?

Сәбидің дүниетанымының бай дамуына ойыншық әсер етеді. Әр баланың ойыншықтары болуы тиіс. Ойыншық таңдау баланың ең маңызды ісі болып есептеледі. Баланың өз еркіне, таңдауына байланысты, көп ойыншықтың ара-сында өзіне ерекше ұнайтын ойыншық болады. Ойыншық арқылы бала жалғыздықтан арылады. Ата-аналары бір жаққа кеткенде жалғыз қалған бала қараңғыдан қорықпау үшін ойыншығын құшағына алып, қорқыныш сезімін сейіл-теді. Жатарда жарық сөнгенде де дос ойыншығы баланың құшағынан табылады.

Ойыншықтар арқылы бала өз сезімін білдіріп, қоршаған ортаны зерттейді. Бала ойыншығын ұрсып, жұбатады. Кейде бала ашуын ойыншығынан алып, қолын жұлып, бұрышқа қойып қояды. Ашуы басылғаннан кейін ойыншыған қолына

алып, жұлып тастаған қалын орнына тігіп қояды. Баланың ойыншығына қарап, оның не ойлап, не сезініп жүргенін анықтауға болады.

Шынайы өмірден алынған ойыншықтар: қуыршақтар отбасы (жанаурлардың отбасы) қуыршақтың үйі, жиһаз, ыдыс, көлік, қайық, таразы, дәрігер мен шаштараздың құралдары, сағат, темір жол, телефон т.б.

Ашуын сыртқа шығаруға көмектесетін ойыншықтар: сарбаздар, мылтық, доп, жастық т.б.

Сонымен қатар, шығармашылық қиялы мен өзін ашуға көмектесетін ойыншықтар бар. Олар конструктор, әліпби, қиылған суреттер, бояу, мозаика, жіп, т.б.

Ойыншықты сатып аларда міндетті түрде баланың көзқарасын есепке алу керек.

Автомат немесе жартылай автомат ойыншықтарды алмаған жөн. Балаға сатып алатын ойыншықтарыңыз олардың жан дүниесін аша алатын болу керек.

1-2 жастағы балаларға арналған ойыншықтарға пластмассалық пирамидаларды жатқызуға болады. Осы ойыншық арқылы балалар ойлау қабілетін дамытады.

3-4 жастағы балаларға арналған ойыншықтар сан түрлі. Оларға конструкторды жинау қызықты. Бұл жастығы балалар шын өмірден алынған сюжеттерді ойнайды. Мысалы: әке-ана, қыз-ана т.б.

Есте сақтыңыз!

Ойыншықты жасына қарай ауыстырып оытру қажет, себебі бір ойыншықтан бала жалығуы мүмкін. Ескі ойыншықты алып тастап, уақыт өткеннен кейін қайта шығар-саңыз, баланың қызығушылығы қайта оянады.

ХАЛЫҚ АУЫЗ ӘДЕБИЕТІ АРҚЫЛЫ БАЛА ТІЛІНІҢ ДАМУЫ

Жанұя – бала үшін алтын бесік. Халық педагогикасы бойынша бала тәрбиесі мен оның барлық адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуы негізінен отбасында жүзеге асады. Сондықтан балалардың болашағы отбасыдағы өзара қарым-қатынасқа, ата-аналарының тіршілігі мен еңбек етуіне тікелей байланысты болады, себебі бала өзінің өн бойына отбасында естіп-көрген жақсы мен жаманның бәрін сіңіріп отырады, ата-аналардың жағымды, жағым-сыз қылықтарына еліктейді.

Халық-педагогикасы деген не? Ол – даналыққа толы мақал-мәтелдер, түн ұйқысын төрт бөлген ананың ыстық махаббатқа толы әлдиі, балдырғанның балдай тіліне оралған тәтті тақпағы, думаны мол ойын баласының өлең-дері. Халқымыз бала психологиясының қалыптасуына ойын әрекеті де елеулі роль атқаратындығын жақсы аңғарған. Ойында бөбектің ортамен қарым-қатынасы кеңейіп, таным қаблеті өсіп, мінез-құлқы қалыптасады. Бала ойынының түрі де, мазмұны да сан алуан. Ойын үстінде бала достыққа, жолдастыққа, тапқырлыққа, іскерлікке, адамгершілікке баулынады. Бала табиғатынан қимыл-қозғалысқа құмар,

ойын – балалық шақтың басты ерекшелігі. Мысалы: «Бала-ның істегені білінбес», «Баламен ойнама шаршарсың», «Қыз-қуыршақ, ұл-құлыншақ», «Ойнай білмеген, ойлай да білмейді» деген мақал-мәтелдерде баланың ойынға аса құмар келетіндігі, ұл мен қыздың ойыны да түрліше бола-тындығы, ойын арқылы баланың сана-сезімі, кәсіп таңдауы, ақыл-ойы өсіп жетілетіндігі көрсетілген.

Бала тәрбиесіне байланысты отбасы мен балабақша арасындағы жұмыстарда орын алған кемшіліктерден арылу үшін 3 міндетті белгілеп сол бағытта жұмыс жүргізу керек.

I. Бала тамағының түрлілігі мен нәрлілігін, тазалықты басты назарда ұстай отырып дене тәрбиесі сабағының сапасын көтеру, қимыл-қозғалысты ұлттық ойындарды үйретуді басты назарда ұстау, сол арқылы дені саудың – ділі сау, ділі саудың – тілі сау дегендей – қоғамға пайда келтіре алатын, оның дамуына, нығаюына өз үлестерін қоса алатын денсаулығы мықты адам тәрбиелеу.

II. Тіл дамыту сабақтарының сапасын, берілу методикасын жетілдіре отырып, ана сүтімен берілетін ана тілін дұрыс меңгерту керек. Бала қиялын, ақыл-ойын жетілдіретін қазақ ертегілері мен жұмбақ, жаңылтпаштар үйретуді басты назарда ұстау. Сол арқылы бала бойына ұлты-ның қадір-қасиетін, әдет-ғұрпын біліп өсуінің бастауын қалыптастыру.

III. Эстетикалық және экологиялық тәрбиенің сапасын көтеру. Балабақшада оқыту мен тәрбиелеу бағдарла-масын басшылыққа ала отырып халық педагогикасы негізінде бүлдіршіндерге еңбек, адамгершілік-эстетика-лық тәрбие беруде отбасы мен балабақша арасындағы байланысты ынтымақтастыра отырып ізгілендіру.

Бала – бақыт, бала – нұр, бала – тыныс, бала – жыр. Ана сүтімен берілетін ана тілін дамытудағы ата-ананың, тәрбиешінің білім мен біліктілігі өте маңызды. Қазіргі экологиялық жағдайымыз қарама-қайшылыққа толы кезеңде дені сау, ділі сау бала тәрбиелеу, басқа тілге деген құрмет, ұлттар достығы рухында тәрбиелеудің мақсаты мен міндеті жан-жақты айтылады.

Тіл – адамдардың әлеуметтік қатынасының ең маңызды факторы. Ол адамдардың өміріндегі бар-лық әсер етулерді біріктіретін элементті болып табылады. Ойлау мен тілдің қарым-қатынасы ерекше ілтипат талап етеді. Тіл – ойдың тікелей шындығы. Бала өз анализаторлары арқылы айналадағы заттарды тани бастайды. Сөз сенсор жолымен табылған ұсыныстарды бекітеді.

Баланың лингвистикалық дамуы сенсорлықпен тығыз байланысты. Бала сыртқы сезімдер органымен қабылдаған нәрселерді бірінші есіне түсіреді. Бала әлі сөзді заттан айыра алмайды. Сондықтан әр сөздің заттық таңбалануын есте сақтау үшін, естудің маңызы зор. Тіл көрнекі, әсерлі жолмен дамиды, сондықтан сөз бен затты адамның қабыл-дауына бір уақытта ұсыну керек.

Нақты әлемсіз тіл дами алмайды. Баланың тілі дамуы үшін балалардың айналасында өздері көре алатын, салы-

стыратын, ойын және еңбекте үйренетін заттар болу керек. Бақылау нәтижелерін сөзбен қамтып көрсету керек. Зат-тардың дұрыс қабылдануы баланың дамуына өте маңызды.

Сенсорлық даму мен сөйлеу қабілетінің дамуы ұсақ бір-лікте жүреді. Баланың сөйлеуінің дамуынан сезім мүше-лерінің дамуын бөлуге болмайды. Заттардың дұрыс қабыл-дануы баланың бас зерделі жұмысы болып табылады.

Сөз баланың есінде сақталу үшін, оны қабылдау үшін дыбысталуын меңгеру үшін сөздерді жиі қайталау керек. Сол кезде бала сөз бен затты байланыстырып, атаулары мен қолдануын есте сақтайды. Баланың әңгімелесушілері балалар және ересектер болуы керек. Бала өз құрдастары-ның ортасында ойнауына көңіл бөлу керек, балаларға кең қатынасу мүмкіндігін беру керек. Бұл сөздік қорын жетілдіру мен тілін дамытудың маңызды жолы болып табылады. Тіл саласындағы дербестік ойында және ойын арқылы еңбекте осылай айқын және қызық айқындалады. Баланы қоршаған әлем – күн сайынғы тұрмыстық заттар, адамдар, жану-арлар, суреттер, ойыншықтар, табиғат – баланың әлемді қабылдауын кеңейтеді және олардың тілін дамыту үшін үздіксіз беріліп жатқан ақпаратты қолдануға алып келеді. Әсіресе талантты баланың өнерінің өнімдері тілдің дамуына пайдасына тигізеді. Мысалы, бала сурет салады, мүсін-дейді, құрастырады, ұстайды, орнатады. Ол сөзбен жеткізе алмайтынын, ішкі сезімдерін өнері арқылы көрсетуге мүм-кіндік алады. Көрнекілік балалардың қабылдауын құрасты-руға негізгі құрал болса да, жалғыз жолы болып табылады. Іске асыратын істері мен заттармен байланысын сезінуінен айыру балалардың үйренуінде ескерілуі керек. Оны отбасы мүшелері және балабақша қызметкерлері ұмытпау керек.

Біз баланың дамуын тәртіпсіздіктен арашалауымыз керек. Кемеліне жетпеген және көп жайттарды түсінбейтін баланы заттармен таныстыру барысында бастапқы әсер-лері дәл, дұрыс болатындығын бақылап, солай болуына мүмкіндік туғызу керек.

